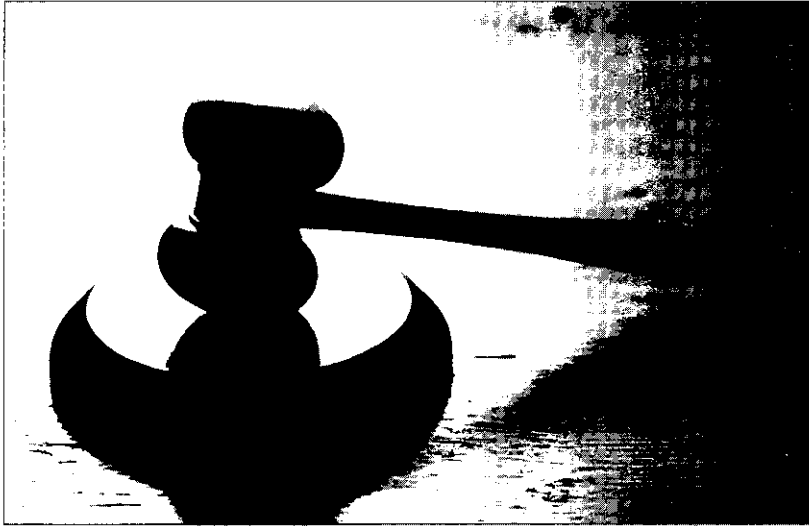

آسیب شناسی اجتماعی در نیروهای مسلح

مقدمه

یکی از مباحث مهم در نیروهای مسلح، جرم لغو دستور است. همان طور که می دانیم، نیروهای مسلح بخشی از سازمان های اداری هستند که بر آن ها سلسله مراتب اداری حاکم است؛ بدین معنی که دستورات از مراتب بالا به پایین صادر می شود و هر فرد در جایگاهی که در آن قرار دارد باید دستورات مافوق را اجرا کند و نمی تواند نظر شخصی خود را اعمال کند. این موضوع در نیروهای مسلح به علت ویژگی های خاص خود از اهمیت بیشتری برخوردار است. نیروهای نظامی باید دستورات را در اسرع وقت ابلاغ و اجرا کنند و این دستورات باید صریح و روشن باشند و در صورتی که فردی از دستورات سرپیچی کند، تنبیه می شود. تفاوت عمده بر فرود در نیروهای مسلح با افراد فاطی در سایر سازمان ها در این است که در سازمان های غیر نظامی عدم انجام دستور، تلف اداری محسوب می شود و در آن جا در قالب توبیخ و تنبیه اداری، با فرد فاطی برخورد می شود اما در نیروهای مسلح لغو دستور جرم محسوب و در دادگاه های صالح رسیدگی می شود. به طور کلی، اگر فرد نظامی از قوانین و مقررات نظامی و انتظامی تلف کند یا دستور فرمانده مافوق خود را نادیده بگیرد، مرتکب لغو دستور شده است. البته این گونه تلفات دو دسته هستند؛ دسته اول تلفاتی هستند که در قالب آیین نامه های انضباطی قرار می گیرند و یگان مربوطه مطابق با آیین نامه انضباطی فرد نظامی را تنبیه می کند و دسته دوم، تلفاتی هستند که فراتر از آیین نامه های انضباطی هستند و جرم محسوب می شوند. در این مقاله موضوع مورد بررسی، تلفات دسته دوم هستند که به عنوان جرم در دادگاه های نظامی مطرح می گردند و شامل دایره وسیعی از تلفاتی مانند ترک محل خدمت، ازدواج با اتباع بیگانه و فروغ از کشور بدون مجوز و غیره می باشد که از لحاظ گستردگی، می توان آن را متنوع ترین جرم محسوب دانست. ۴

جرم لغو دستور:

لغو دستور به معنی عدم انجام دستور، سرپیچی و عدم متابعت از دستورات است دستورات زمانی معنی پیدا می کنند که از مرجع رسمی و طبق ضوابط و قوانین خاصی صادر شده باشد و در پژوهش حاضر، منظور دستوراتی است که در محیط نظامی توسط فرماندهان صادر می شود. همان طور که می دانیم، نیروهای مسلح همانند

سایر نهادهای رسمی دارای سلسله مراتب می باشد که از درجات پایین شروع و به درجات عالی ختم می شود و تقریباً در همه ارش های دنیا این سلسله مراتب رعایت می گردد؛ سرباز صفر، پایین ترین درجه این پلکان محسوب می شود و پس از آن به ترتیب سرجوخه، گروهان، استوار، ستوان، سروان، سرگرد، سرهنگ، سرتیپ، سرلشکر و سپهبد قرار دارند. البته اکثر این درجات دارای چند رتبه هستند؛

سرهنگ) دارای پست نظامی خاصی (فرماندهی پادگان) نیز می‌باشد. بنابراین زمانی که یک فرد نظامی عهده‌دار پست خاصی است، افراد آن مجموعه اعم از افراد با درجات پایین‌تر، هم طراز حتی بالاتر، موظف به اجرای دستورات او می‌باشند. بنابراین در یک محیط نظامی، سلسه مراتب کاملاً مشخص است و افراد می‌دانند که باید از چه کسانی اطاعت کنند و هر گونه تخطی از دستورات مجازات به همراه دارد. البته در نیروهای مسلح لغو دستور در دو حیطة انجام می‌شود؛ ۱- آیین‌نامه انضباطی ۲- قانون مجازات نیروهای مسلح. هم چنان که ماده (۳۸) قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح مواردی که صرفاً تخلف انضباطی محسوب می‌گردند مستثناء کرده و آن را در حیطة اختیارات فرماندهی می‌داند؛ در آیین‌نامه انضباطی به مواردی از لغو دستور اشاره می‌شود که در صورت ارتکاب فرمانده می‌تواند تئیهات متناسب با تخلف را اعمال کند اما این دستورات باید دارای ویژگی‌هایی باشند که قابلیت اجرا داشته و مغایر با شرع و قانون نباشند. در چند تبصره ماده (۶) آیین‌نامه انضباطی ذکر شده که دستور فرمانده باید صریح روشن، قابل اجرا در چارچوب قوانین و مقررات و شرع باشد اما مواردی که مطابق قانون جرم تلقی می‌شود در مواد (۳۷)، (۳۸)، (۳۹)، قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح ذکر شده است. در ماده (۳۷) به لغو دستور در زمان جنگ و شرایط بحرانی اشاره شده که مجازات آن از سایر موارد سنگین‌تر است. در ماده (۳۸) به طور عام به لغو دستور اشاره می‌شود اما تبصره همین ماده مختص به ازدواج با اتباع بیگانه است و ماده (۳۹) به عدم اجرای مصوبات شورای امنیت توسط فرماندهان اختصاص دارد. هم چنین موارد (۳۴)، (۳۵)، (۳۶) به شکلی به لغو دستور مرتبط می‌شود. همان‌طور که مواد قانون فوق‌الذکر نشان می‌دهد جرم لغو دستور دارای ابعاد متنوعی است که بر حسب شرایط مکانی و زمانی مجازات آن متفاوت است.

ماده ۳۷ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح

در تحقیقی که در سازمان قضایی در نیروهای مسلح در زمینه لغو دستور انجام گرفت چهار جامعه

■ افرادی که وارد خدمت نظامی می‌شوند از خانواده‌های متفاوتی هستند؛ عده‌ای به علت ویژگی‌های شخصیتی یا خانوادگی قدرت تحمل خدمت را ندارند و در دوران خدمت به دلیل کمبود انگیزه خدمتی، سختی‌ها و ناملایمات برای آنان طاقت فرسا می‌شود. در نتیجه در مقابل هر دستور مقاوت کرده و ممکن است از اطاعت سرباز زند.

آماری شامل فرماندهان و مسئولین نیروهای مسلح، پاوران و سربازان غیر مجرم، مجرمین در زندان‌ها و پرونده‌های لغو دستور با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و آزمون روانی مورد بررسی قرار گرفتند و پس از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری تجزیه و تحلیل شدند. نتایج این تحقیق نشان داد جرم لغو دستور دارای ابعاد گسترده و عوامل آن متعدّدند که در زیر به مواردی از آن اشاره می‌شود.

۱- وجود مشکلات روانی: به طور کلی حدود ۷۰ درصد افراد جامعه به طور طبیعی از مشکلات روانی رنج می‌برند. کارکنان مسلح نیز از این امر مستثنا نیستند. متأسفانه در هنگام اعزام یا استخدام در نیروهای مسلح، افراد از جنبه روانی مورد آزمون قرار نمی‌گیرند و این امر موجب می‌شود آسیب‌های درونی در زمان خدمت بروز نماید و به واسطه بروز چنین آسیب‌هایی، رفتارهای مجرمانه مانند لغو دستور از افراد سر بزند.

۲- غرور بی جا و حساسیت بیش از حد: مهمترین فرایند تشخیص طلبی برای جوانان غرور می‌باشد بعضی از جوانان به هر دلیلی این خصیصه را در سن خدمت تعدیل نکرده و وارد خدمت سربازی می‌شوند و چون این خصیصه ایجاد حساسیت زیاد در فرد می‌نماید در نتیجه ممکن است به واسطه

غرور و حساسیت دست به رفتارهای پرخاشگرانه از جمله لغو دستور بزنند.

۳- نبود انگیزه خدمتی: نظر به این که خدمت سربازی به صورتی اجباری می‌باشد و انگیزه لازم برای خدمت وجود ندارد، سربازان علاقه‌ای به انجام دستورات نشان نمی‌دهند. این موضوع به واسطه عدم تناسب تشریفات و تئیهات تشدید می‌شود؛ چون انواع رفتارها نیازمند محرک‌های خوشایند و بدآیند می‌باشند؛ بدین صورت که یک محرک بسیار خوشایند را باید پس از رفتار مناسب و یا محرک بسیار بدآیند را پس از رفتار ناپه‌نچار ارائه کرد. تا در فرایند کنترل رفتار از نظام‌مندی مناسبی برخوردار بود. وجود وظایف خارج از حد توانایی سربازان: در فرایند درخواست خدمت از نیروی پایور یا سرباز باید به توانایی‌های وی وقوف داشت و اطمینان حاصل نمود که این درخواست خدمت در حد توانایی وی می‌باشد یا خیر؟ در صورتی که آن خدمت در حد توانایی نیرو نباشد نه تنها موفق به انجام آن نخواهد شد بلکه زمینه بروز لغو دستور نیز فراهم می‌گردد.

۴- عدم تحمل و شکیبایی افراد در مقابل سختی‌ها و ناملایمات: افرادی که وارد خدمت نظامی می‌شوند از خانواده‌های متفاوتی هستند؛ عده‌ای به علت ویژگی‌های شخصیتی یا خانوادگی قدرت تحمل خدمت را ندارند و در دوران خدمت به دلیل کمبود انگیزه خدمتی، سختی‌ها و ناملایمات برای آنان طاقت فرسا می‌شود. در نتیجه در مقابل هر دستور مقاوت کرده و ممکن است از اطاعت سرباز زند.

عوامل فوق به اضافه عواملی مانند وجود تبعیض و بی‌عدالتی، عدم توجه فرماندهان و ویژگی‌های دوران جوانی و وضعیت روانی و شخصیتی سربازان و ارجاع کارهای شخصی و دوش‌شان سربازان - که به منزله بازویی اجرایی نیروهای مسلح هستند - زمینه‌ساز جرایمی مانند لغو دستور می‌شود. هم چنین در تحقیق انجام شده مشخص گردید که جرم لغو دستور با اختلالات روانی مانند افسردگی، اختلال شخصیت ضداجتماعی، پارانوئید، اسکیزوفرنی و انواع سازگی همبستگی مستقیم دارد.